

УДК 005.336.6:005.332.4(477)

О. О. Вертелєва,
студентка економічного факультету, спеціальність "Економічна кібернетика",
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
стажер Департаменту зовнішньоекономічних зв'язків Міністерства аграрної політики
та продовольства України

ОЦІНКА КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГОВИХ МЕТОДИК

О. Vertelieva,
student, Kyiv National Taras Shevchenko University, faculty of economics, Department of economic cybernetics,
an intern of the Department of foreign economic relations of Ministry of agrarian policy and food of Ukraine

EVALUATION OF UKRAINE'S COMPETITIVENESS POSITIONS ON THE BASIS OF INTERNATIONAL RATING METHODOLOGIES

Проведено дослідження існуючих міжнародних рейтингових методик оцінки конкурентоспроможності країн. Зроблена оцінка конкурентних позицій України відповідно до цих методик та виявлено основні фактори впливу на міжнародні рейтинги нашої держави. Проаналізовано конкурентні переваги національної економіки та запропоновано шляхи підвищення її конкурентоспроможності.

Research of existing international rating methodologies of assessment of the competitiveness of countries. The estimation of the competitive position of Ukraine in accordance with these procedures and identifying the major factors influencing our state rankings. Analysis of the competitive advantages of the national economy and suggestion of ways to improve its competitiveness.

Ключові слова: конкурентоспроможність, рейтингове оцінювання, індекс глобальної конкурентоспроможності, конкурентні переваги, національна економіка.

Key words: competitiveness, rating assessment, The Global Competitiveness Index, competitive advantage, national economy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Домінуючою тенденцією розвитку світового господарства останніх десятиліть стала лібералізація зовнішньої торгівлі та значне підвищення відкритості економік. Значно посилилась конкуренція між країнами світу, кожна з яких прагне стати впливовим і значущим суб'єктом міжнародних економічних відносин, посісти гідне місце в системі світогосподарських зв'язків, запобігти великим ризикам, що несе із собою глобалізація.

Останні роки характеризуються значним посиленням рівня конкуренції, наслідком чого стало висування принципово нових вимог до конкуруючих підприємств, галузей, країн світу. На перше місце виходять саме інноваційні фактори. Як засвідчив досвід світової економічної кризи 2008—2009 років, найбільш вразливими до зовнішніх шоків є країни з низькою конкурентоспроможністю, що є залежними від імпортованих товарів та послуг, позичкових фінансових ресурсів тощо. Отже, аби забезпечити стійкий розвиток української економіки та уникнути негативних зовнішніх впливів, необхідно розробити і втілити в життя стратегії, спрямовані на підвищення її міжнародної конкурентоспроможності.

Для досягнення поставленої мети важливим є розуміння сутності поняття конкурентоспроможності та її ключових факторів, виявлення взаємозв'язків між ними.

На сьогоднішній день існує достатньо велика кількість досліджень, присвячених проблемі конкурентоспроможності, розроблені різноманітні методики рейтингового оцінювання країн світу, проте вони є досить громіздкими та складними у розрахунку. Питання щодо ключових факторів, які мають визначальний вплив на рівень конкурентоспроможності, залишаються недостатньо дослідженими. Існуючі моделі не відповідають тенденціям розвитку останніх років.

Тому проблема виявлення взаємозв'язків між основними макроекономічними показниками країни та рівнем її конкурентоспроможності, а також встановлення числових залежностей з метою формування подальших рекомендацій щодо впровадження заходів економічної політики залишається надзвичайно актуальною.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Різноманітні теоретичні аспекти міжнародної конкурентоспроможності висвітлюються у працях таких вчених, як: П. Рапкін і Дж. Странд, П. Кругман, Дж. Сакс, Л.Л. Антонюк, Г. Куликов, О.А. Швиданенко та інші. Найбільш ґрунтовне дослідження груп факторів, що визначають рівень конкурентоспроможності, належить М. Портеру. Взаємозв'язок між рівнем конкурентоспроможності держави та обсягом прямих іноземних інвестицій обґрунтовується у працях Харламової Г.О., Шарко М.В. Вирішенню питань підвищення рівня конкурентоспроможності України присвячені роботи В.Д. Базилевича, В.Д. Лагутіна, В.А. Романенко, Ю.М. Уманціва, І.С. Скорохода та ін.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даного дослідження є визначення ключових факторів конкурентоспроможності економіки та встановлення взаємозв'язку між ними, дослідження динаміки конкурентних позицій України у світі відповідно до найвідоміших міжнародних рейтингових методик, визначення "слабких місць" української економіки та моделювання ризиків країни, формування практичних рекомендацій для України щодо шляхів підвищення рівня її конкурентоспроможності,

РЕЗУЛЬТАТИ

Активізація процесів економічної інтеграції та глобалізації зумовлює посилення конкурентної боротьби країн на світових

ринках, внаслідок чого особливої актуальності набуває проблема підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності нашої держави. Оскільки для забезпечення успіху країни у глобальному взаємозалежному геосередовищі необхідно чітко усвідомлювати чинники її конкурентних переваг, постає необхідність комплексного аналізу факторів національної конкурентоспроможності, виявлення механізмів їхнього формування та взаємозв'язків в умовах нових світогосподарських процесів.

На сьогоднішній день не існує єдиного підходу до трактування поняття міжнародної конкурентоспроможності країни та до визначення критеріїв, характеристик і факторів її формування. Зокрема, Лозанський Інститут менеджменту і розвитку в Щорічнику світової конкурентоспроможності визначає конкурентоспроможність країни як її здатність створювати додану вартість і таким чином збільшувати національне багатство за допомогою управління активами і процесами, привабливістю і агресивністю, глобальністю і наближеністю — за рахунок інтегрування цих відносин в економічну і соціальну модель [3, с. 25]. Американські вчені П. Рапкін і Дж. Странд стверджують, що конкурентоспроможність країни є політико-економічною концепцією, яка впливає на військовий, політичний і науковий потенціал країни та є невід'ємним фактором відносних позицій країни в міжнародній політичній економіці [1, с. 118]. На думку Дж. Сакса, конкурентоспроможними є ті держави, які обирають інститути і політику, що сприяє довгостроковому зростанню. Він вводить і таке поняття, як "конкурентоспроможність нації", що відповідає економічним структурам та інститутам держави для економічного зростання в межах структури світової економіки в цілому [2, с. 14]. А поняття національної конкурентоспроможності у дослідженнях Всесвітнього економічного форуму (WEF) трактується як здатність підтримувати стійкі темпи росту реальних доходів на душу населення, що вимірюється темпами росту валового внутрішнього продукту в розрахунку на душу населення у постійних цінах [5]. Поряд з тим у щорічному звіті Європейській Комісії з конкурентоспроможності зазначається, що під конкурентоспроможністю розуміють досягнення високих і зростаючих стандартів життя нації з максимально можливим рівнем зайнятості на стабільній основі [6, с. 7].

Українська економічна енциклопедія (Штайльманн К., Дряхлов М., Хартман В.) конкурентоспроможність країни трактує як здатність економіки однієї країни конкурувати з економіками інших держав — за рівнем ефективного використання національних ресурсів, підвищення продуктивності народного господарства і забезпечення на цій основі високого та постійно зростаючого рівня життя населення.

На наш погляд конкурентоспроможність країни характеризується наявністю в ній механізмів формування умов і засобів, які сприяють вирішенню завдань загальнонаціональної безпеки, економічного розвитку та підвищення рівня життя населення. Країна, в якій не тільки ефективна економіка, а й нееконімічні інститути з погляду їхнього впливу на економічні процеси в державі, може вважатись конкурентоспроможною і володіти значним потенціалом не тільки в конкурентних перевагах, але і в перевагах, пов'язаних з особливістю функціонування політичної, культурної, соціальної системи.

Також на сьогоднішній день не існує єдиного підходу і до формування рейтингової оцінки міжнародної конкурентоспроможності національних економік. Найбільш ґрунтовним дослідженням у цій сфері є Глобальний індекс конкурентоспроможності, запропонований Всесвітнім економічним форумом.

Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) — глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг країн світу за показником економічної конкурентоспроможності. З 1979 р. в щорічних глобальних звітах конкурентоспроможності досліджуються фактори, які дозволяють національним економікам досягати стійкого економічного зростання і довгострокового благополуччя.

Індекс глобальної конкурентоспроможності складений з 113 змінних, які детально характеризують конкурентоспро-

можність країн світу, що знаходяться на різних рівнях економічного розвитку. Сукупність змінних на дві третини складається з результатів глобального опитування керівників компаній (щоб охопити широке коло факторів, що впливають на бізнес-клімат в досліджуваних країнах), а на одну третину із загальнодоступних джерел (статистичні дані і результати досліджень, що здійснюються на регулярній основі міжнародними організаціями). Усі змінні об'єднані в 12 контрольних показників, що визначають національну конкурентоспроможність.

У 2012—2013 році Україна посіла 73-тє місце серед 144 країн світу за рівнем міжнародної конкурентоспроможності, піднявшись на 9 позицій порівняно з минулим роком та на 16 позицій порівняно з позаминулим.

На рисунку 1 зображена динаміка відносних конкурентних позицій України у період 2002—2013 років. Даний показник був розрахований на основі [5] як співвідношення місця України та загальної кількості країн у рейтингу для репрезентативності графіку. Найнижча оцінка відповідає найвищому рівню конкурентоспроможності.

Розглянемо детальніше складові інтегрального індексу для України згідно з методикою [5].

В основу цієї методики Всесвітнім економічним форумом було покладено класифікацію Майкла Портера. На першій стадії країни конкурують за рахунок забезпеченості ресурсами, перш за все, некваліфікованою робочою силою і природними ресурсами. Низька продуктивність праці відображається в низькому рівні зарплат. Збереження конкурентоспроможності на цій стадії розвитку в основному залежить від стабільного функціонування державних і приватних інститутів (субіндекс № 1), достатньої інфраструктури (№ 2), стабільної макроекономічної бази (№ 3), а також здорової і грамотної робочої сили (№ 4).

У міру підвищення зарплат країни переходять на стадію розвитку, за якої економічне зростання залежить від ефективності виробництва. Необхідним стає раціоналізація виробничих процесів і підвищення якості продукції. На даному етапі посилення конкурентоспроможності все більше залежить від вищої освіти і професійного навчання (№ 5), ефективного ринку товарів і послуг (№ 6), стабільного функціонування ринку праці (№ 7), розвиненості фінансового ринку (№ 8), здатності користуватися існуючими технологіями (№ 9) і великого об'єму внутрішнього і зовнішнього ринків (№ 10).

І нарешті, коли країни переходять на стадію залежності від інновацій, підтримка високого рівня зарплат і відповідного життєвого рівня можлива лише при виробництві нової і унікальної продукції. На цьому рівні компанії повинні конкурувати за допомогою інновацій (№ 12) і виробляти нові різноманітні товари, використовуючи найрізноманітніші виробничі процеси (№ 11).

Відповідно до даного підходу, Україна знаходиться на другій стадії розвитку, визначальними для неї є фактори ефективності. На цій стадії розвитку перебувають ще 33 країни світу.

Визначимо слабкі сторони України відповідно до даної методики. Для виявлення найбільш несприятливих факторів для ведення бізнесу було проведено опитування. Зі списку усіх факторів, що включені до методики, респондентам пропонувалося вибрати п'ять найбільш проблемних для ведення бізнесу у своїй країні і ранжувати їх від 1 (найбільш проблемні) до 5. У табл. 2 наведені найчастіші відповіді у відсотковому співвідношенні.

Як бачимо, результати опитування респондентів дуже схожі з оцінками, отриманими при обчисленні інтегрального індексу. Найбільшими проблемами, що заважають веденню бізнесу в Україні, є корупція, неефективна податкова система, що не сприяє розвитку приватного підприємництва, та обмежений доступ до фінансових ресурсів.

Окрім методик, проаналізованих вище, існують й інші інтегральні індекси, що розраховуються для більшості країн світу й дають змогу визначити позиції України відповідно до різних критеріїв оцінки. Проаналізуємо конкурентні позиції України в світі відповідно до найбільш значимих методик.

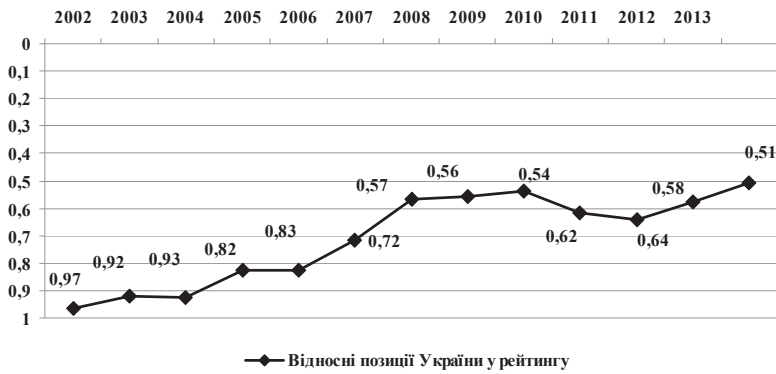

Рис. 1. Відносні позиції України в світі за Глобальним індексом конкурентоспроможності у 2002–2013 роках

Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom) — показник, який щорічно розраховується Wall Street Journal і Heritage Foundation для більшості країн світу з 1995 року. У 2012 році рейтинг включав 179 країн.

Індекс базується на десяти показниках, які оцінюють за шкалою від 0 до 100, причому показник 100 відповідає максимальній свободі: "Свобода бізнесу", "Свобода торгівлі", "Податкова свобода", "Державні витрати", "Грошова свобода", "Свобода інвестицій", "Фінансова свобода", "Захист прав власності", "Свобода від корупції", "Свобода трудових стосунків". Вага кожного з 10 факторів вважається однаковою, через це загальний індекс являє собою середнє арифметичне від показників. Усі країни за цим індексом діляться на такі групи:

- вільні — з показником 80—100;
- в основному вільні — з показником 70—79,9;
- помірно вільні — з показником 60—69,9;
- в основному невільні — з показником 50—59,9;
- деспотичні — з показником 0—49,9.

У рейтингу 2012 року Україна набрала 46,1 бала, що дозволило їй посісти 163 позицію. Україну віднесли до категорії деспотичних країн, а українські показники економічної свободи були найнижчими у Європі.

Найнижчі бали Україна отримала за такими показниками, як "Свобода від корупції" та "Свобода інвестицій". Позитивні зміни порівняно з попереднім роком виявлено у "Податковій свободі", "Грошовій свободі", "Свободі трудових стосунків". Більш

Таблиця 1. Складові ГІК для України, 2012–2013 рр.

№	Фактор	Місце у рейтингу (серед 144 країн)	Значення показника
	Загальна позиція	73	4,1
	Основні вимоги (40,0%)	79	4,4
1	Якість інститутів	132	3,1
2	Інфраструктура	65	4,1
3	Макроекономічна стабільність	90	4,4
4	Охорона здоров'я і початкова освіта	62	5,8
	Підсилювачі ефективності (50,0%)	65	4,1
5	Вища освіта і професійна підготовка	47	4,7
6	Ефективність ринку товарів і послуг	117	3,8
7	Ефективність ринку праці	62	4,4
8	Розвиненість фінансового ринку	114	3,5
9	Рівень технологічного розвитку	81	3,6
10	Розмір внутрішнього ринку	38	4,6
	Інноваційні фактори (10,0%)	79	3,4
11	Конкурентоспроможність компаній	91	3,7
12	Інноваційний потенціал	71	3,2

негативно, в порівнянні з 2011 роком, оцінено показники "Державні витрати", "Свобода бізнесу" та "Свобода торгівлі".

Проаналізуємо динаміку позицій України за 2000—2012 роки відповідно до Індексу економічної свободи на основі методики [7].

Як бачимо, лише з 2003 по 2008 роки Україну можна було віднести до групи в основному невільних країн. Негативна динаміка рівня економічної свободи спостерігалась починаючи з кризового 2009-го року. Та все ж у 2012 році Україна децю покращила свої позиції.

Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI) — щорічний рейтинг країн світу, що укладається організацією Transparency International з 1995 року. Країни у рейтингу впорядковані за показником рівня корупції, який базується на оцінках підприємців та аналітиків за десятибальною шкалою. Індекс складається на основі декількох незалежних опитувань, у котрих беруть участь міжнародні фінансові та правозахисні експерти, в тому числі з Азіатського та Африканського банків розвитку, Світового банку та міжнародної організації Freedom House. Індекс являє собою оцінку від 0 (найвищий рівень корупції) до 10 (відсутність корупції).

У 2012 році Україна посіла 144 місце з 176 з оцінкою 2,6. Такого ж результату досягли Камерун, Центральнo-Африканська Республіка, Республіка Конго, Сирія і Бангладеш. Всі сусіди України (зокрема Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія, Молдова, Білорусь, Росія) займають вищі позиції.

Проаналізуємо динаміку позицій України за 2002—2012 роки відповідно до Індексу сприйняття корупції на основі даних [8].

Відповідно до даного індексу, Україна займає дуже низькі позиції у світі. Її оцінка за останні 10 років не перевищувала 2,8 бали з 10 можливих. Позитивна динаміка спостерігалась з 2005 по 2007 роки, а також у 2012 році.

Індекс легкості ведення бізнесу — дослідження можливостей реалізації підприємницької діяльності. Рейтинг розраховується, починаючи з 2002 року. Автором проекту є Світовий банк. На відміну від схожих досліджень, Індекс легкості ведення бізнесу формується лише на вивченні законів та правил, що стосуються ведення підприємницької діяльності. Натомість такі чинники, як інфраструктура, інфляція та злочинність не враховуються.

Основу індексу складають дев'ять показників: "Відкриття бізнесу", "Робота з дозволами на будівництво", "Реєстрація майна", "Отримання кредиту", "Захист прав інвесторів", "Сплата податків", "Міжнародна торгівля", "Забезпечення контрактів" та "Закриття підприємства".

У 2012 році Україна зайняла 137 місце із 185 країн. Такі ж позиції у Лесото, Еквадору й Філіппін. Вище у рейтингу перебувають усі сусідні країни — Росія (112 місце), Молдова (83), Румунія (72), Білорусь (58), Польща (55) та Словаччина (46). Позитивні зміни для України порівняно з 2011 роком спостерігались за такими показниками, як "Відкриття бізнесу", "Реєстрація майна" та "Сплата податків" [9].

Індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index, HDI) — індекс для порівняльної оцінки бідності, грамотності, освіти, середньої тривалості життя країни. Індекс був розроблений у 1990 році пакистанським економістом Махбубом ель Хаком і використовується з 1993 року ООН в щорічному звіті щодо розвитку людського потенціалу. При підрахунку ІРЛП враховують три види показників:

- середня тривалість життя при народженні — оцінює довголіття;
- індекс освіти: рівень грамотності дорослого населення країни (2/3 індексу) і сукупна частка учнів та студентів (1/3 індексу);
- рівень життя, оцінений через ВВП на душу населення при паритеті купівельної спроможності в доларах США.

Залежно від значення інтегрального показника, країни поділяють на чотири категорії: держави з дуже високим рівнем розвитку, високим рівнем розвитку, середнім рівнем розвитку та низьким рівнем розвитку.

У 2012 році Україна зайняла 76 місце. Український потенціал був оцінений у 0,729 бала. Держава відноситься до категорії "країни з високим рівнем потенціалу". Український показник вищий за середній світовий (0,682 бала), але нижчий від середнього європейського показника (0,751 бала).

Варто зазначити, що з 2011 року показник України зріс на 0,022 бала — з 0,707 до 0,729 бала [10]. Досить високі бали Україна отримала завдяки високому рівню грамотності населення та охоплення освітою. Проте даний показник не є дуже вагомим при аналізі рівня конкурентоспроможності країни. Індекс держав, що зазнали поразки, — один із ключових міжнародних соціально-політичних показників. В його основі — ідея порівняння базових умов й обов'язків урядів держав. Авторами Індексу є аналітичний центр Fund for Peace і журнал Foreign Policy. Індекс розраховують щороку із 2005-го. Автори проекту аналізують країни, які є членами ООН. 2005 року у рейтинг держав, що зазнали поразки, включили 46 країн, зараз у рейтингу вже 177 держав.

Індекс формують із 12 показників, які описують основні соціальні, економічні й політичні характеристики країни. До соціальних показників відносять "Демографічний тиск", "Масовий рух біженців й внутрішнє переміщення населення", "Наявність тих, хто бажає групової помсти" та "Відтік мізків"; економічні показники — "Нерівномірність економічного розвитку груп" та "Бідність й економічний спад"; політичні чинники — "Криміналізація / легітимність держави", "Погіршення громадських послуг", "Забезпечення людських прав", "Система безпеки працює як "держава в державі", "Правлячі еліти живуть для себе" та "Зовнішні впливи".

У 2012 році Україна отримала 67,2 бала (113 місце у рейтингу). З-поміж сусідніх країн Україна займає кращі позиції за Білорусь (85 і 76,6), Росію (83 і 77,1) та Молдову (73 і 78,7). Водночас Польща (148 і 44,3), Словаччина (144 і 47,4), Угорщина (141 і 48,3) і Румунія (126 і 59,5) перебувають у рейтингу нижче, що свідчить про якісніше виконання базових умов керівництвом країн. Порівняно з 2011 роком Україна піднялась на три позиції в рейтингу.

Глобальний індекс миру (Global Peace Index, GPI) — дослідження відносного становища країн та регіонів із позицій безпеки та миролюбності. Індекс розраховують із 2007 року. Його розробниками є американський "Інститут економіки й миру" та аналітичний відділ журналу Economist. У 2012 році до рейтингу ввійшли 158 країн світу. Індекс розраховують на основі 23 показників, які вимірюють наявність проявів насильства у країні. Серед чинників — політична нестабільність, терористичні акти, кількість ув'язнених, імпорт зброї та інші.

У 2012 році Україна зайняла 71 позицію, що свідчить про середній рівень безпеки у країні. Український показник — 1,953 бала. Цей показник є найнижчим за час формування індексу — від 2007 року значення зменшилося на 0,197 бала. Найгіршими є позиції України за показниками доступу до зброї, кількості агресивних демонстрацій та участі у тяжких злочинах.

З-поміж країн Європи найгірші позиції має Росія — 153 місце та 2,94 бала. Угорщина займає 17 позицію (1,48 бала), Польща — 24 (1,52), Словаччина — 26 (1,59), Румунія — 32 (1,63), Молдова — 66 (1,93), Білорусь —

Таблиця 2. Найбільш проблемні фактор ведення бізнесу в Україні, 2012—13 рр.

№	Фактор	Відсоток респондентів, обравших даний фактор
1	Доступ до фінансування	15,3
2	Корупція	14,0
3	Податкове регулювання	13,6
4	Податкові ставки	10,5
5	Неефективна державна бюрократія	7,9
6	Неефективне управління трудовими ресурсами	7,9
7	Інфляція	6,6
8	Політична нестабільність	6,2
9	Злочинність	3,6
10	Урядова нестабільність / перевороти	3,4
11	Погана інфраструктура	3,0
12	Низький рівень трудової етики робочої сили	1,9
13	Валютне регулювання	1,8
14	Недостатній потенціал для інновацій	1,6
15	Недостатньо освічена робоча сила	1,4
16	Проблеми охорони здоров'я	1,3

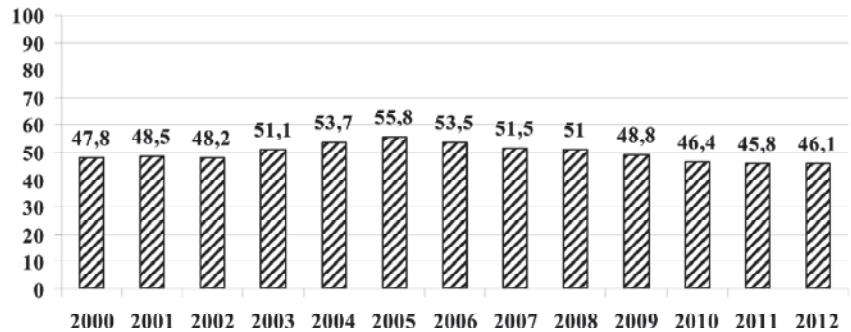

Рис. 2. Рейтинг України за Індексом економічної свободи у 2000—2012 роках

109 (2,21). Найбільш миролюбні країни — Ісландія, Данія, Нова Зеландія, Канада та Японія. Найнебезпечніше у Сомалі, Афганістані, Судані, Іраку, Конго та Росії.

Індекс глобалізації (KOF Index of Globalization) — рейтинг країн за мірою їхніх глобальних зв'язків, інтеграції та незалежності в економічній, соціальній, технологічній, культурній, політичній та екологічній сферах. Індекс був створений в 2002 році при Швейцарському економічному інституті (Swiss Economic Institute) і Швейцарському федеральному технологічному інституті (Swiss Federal Institute of Technology).

Рейтингова позиція країни визначається після з'ясування позицій країни по 24 показниках, які об'єднані у три категорії —

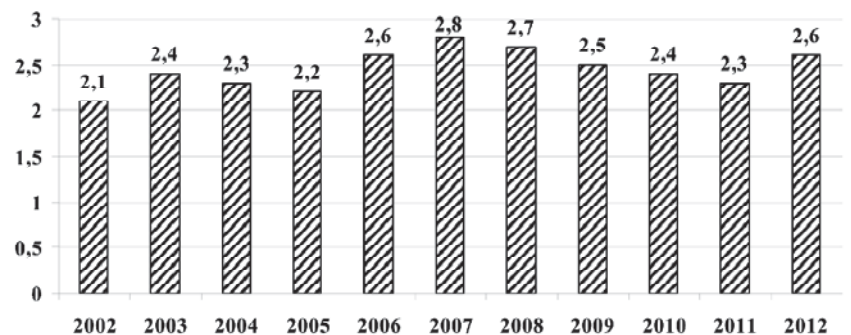

Рис. 3. Рейтинг України за Індексом сприйняття корупції у 2002—2012 роках

Таблиця 3. Позиції України у міжнародних рейтингах

Індекс	Позиція України / кількість країн у рейтингу		Зміна
	2012 рік	2011 рік	
Глобальний індекс конкурентоспроможності	73/144	82/142	↑ 9
Індекс економічної свободи	163/179	164/179	↑ 1
Індекс сприйняття корупції	144/174	152/182	↑ 8
Індекс легкості ведення бізнесу	137/185	152/183	↑ 15
Індекс розвитку людського потенціалу	78/187	77/187	↓ 1
Індекс держав, що зазнали поразки	113/177	110/177	↑ 3
Глобальний індекс миру	71/158	69/153	↓ 2
Індекс глобалізації	44/208	53/208	↑ 9
Індекс свободи преси	116/179	131/178	↑ 15

економічна глобалізація (торгівля, інвестиції, бар'єри на імпорт, середній рівень тарифів, податки на міжнародну торгівлю, обмеження рахунку), соціальна глобалізація (телефонний трафік, надсилання грошей, міжнародний туризм, іноземне населення, міжнародні листи, кількість користувачів Інтернету, телебачення, торгівля газетами, кількість закладів McDonald's, торгівля книгами) та політична глобалізація (посольства в країні, членство в міжнародних організаціях, участь в місіях Ради безпеки ООН, міжнародні домовленості).

У 2012 році Україна зайняла 44 місце з-поміж 208 країн з показником 68,9 бали. Близькі до України позиції у списку займають Бахрейн, Чорногорія, Сербія й Панама. Найвищими є вітчизняні показники політичної глобалізації (43 місце і 86,3 бала). Рівень економічної глобалізації — 69 місце і 57 балів, а соціальна включеність у глобальні процеси — 61 і 67,4 бала. Країнами із найбільшою інтегрованістю у світові процеси визнано Бельгію, Ірландію та Нідерланди.

Індекс свободи преси (Press Freedom Index, PFI) — показник, який досліджує рівень автономності та редакційної незалежності медіа країн. Рейтинг щороку публікує організація "Репортери без кордонів" й включає 179 країн. Індекс формують за допомогою анкети, яку надсилають організаціям-партнерам "Репортерів без кордонів" на різних континентах і кореспондентам організації по всьому світі. Іншими учасниками опитування є журналісти, науковці, юристи та правозахисні організації. Визначають, чи були наявні у державі прямі напади на журналістів та ЗМІ, а також чи застосовували інші непрямі засоби тиску на пресу.

У 2012 році Україна набрала 55 балів та зайняла 116 позицію. Гірші за українські позиції мають Росія та Білорусь. Краща ситуація у Молдові, Румунії, Угорщині, Словаччині та Польщі.

Відповідно до проведеного аналізу міжнародних рейтингових методик Україна посідає досить низькі позиції в світі за більшістю з індексів. Слабкими місцями для держави є високий рівень корупції, складність ведення бізнесу та обмеження економічної свободи. До конкурентних переваг України можна віднести високий рівень освіти та грамотності населення, інтегрованість у глобальні процеси.

Результати досліджень проілюструємо зведеною таблицею 3, що дає змогу порівняти позиції України за різними світовими рейтингами.

Варто зазначити, що за останній рік позиції України покращились за більшістю з показників. Це може свідчити про подолання негативних тенденцій, що спостерігались у 2008—2011 роках та досягнення певної стабільності. Проте говорити про значне покращення ще зарано.

Зокрема, порівняно з 2011 роком українцям стало легше організувати свій бізнес, вітчизняні медіа стали більш незалежними, конкурентоспроможність України на світовому ринку підвищилась, рівень корупції зменшився, а вплив глобалізації зріс.

На думку Скорохода І.С. [4], підвищення конкурентоспроможності економіки України потребує вирішення проблем як фундаментального характеру, так і посилення факторів, які забезпечують пряме підвищення ефективності виробництва і перехід до інноваційного та сталого розвитку. Суттєво сприятиме цьому реалізація Державної програми підвищення конкурентоспроможності національної економіки на 2007—2015 роки.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи проведений аналіз, варто зазначити, що останнім часом значного поширення набуло рейтингове оцінювання й управління в економіці. На сьогоднішній день не існує єдиного підходу до формування рейтингової оцінки міжнародної конкурентоспроможності національних економік, проте порівняльний аналіз найбільш вагомих показників дає змогу визначити конкурентні позиції держави, її слабкі місця та конкурентні переваги, на основі чого можуть бути розроблені основні напрями реалізації конкурентної політики держави.

На жаль, позиції України у міжнародних рейтингах залишаються досить слабкими попри ті позитивні зрушення, що відбулися у 2012 році. Слабкими місцями української економіки є надзвичайно високий рівень корупції; високий рівень бідності населення та його значне розшарування; недостатня кваліфікованість робочої сили; низький рівень ефективності великих підприємств, значний рівень зносу основних засобів виробництва; низька конкурентоспроможність українських товарів на світовому ринку; неефективне управління зовнішнім боргом.

Для підвищення рівня інвестиційної привабливості країни, відповідно до проведеного аналізу, варто прийняти заходи у наступних сферах: управління зовнішнім боргом, управління державними резервами, податкова політика, розподіл фінансових ресурсів, підвищення рівня довіри до уряду та інше. Підвищення рівня конкурентоспроможності України було і залишається першочерговим завданням ефективною економічної політики, без вирішення якого неможлива успішна інтеграція у світовий економічний простір.

Література:

1. Rapkin P. David and Jonathan R. Strand. Is International Competitiveness a Meaningful Concept? // C. Roe Goddard, John T. Passesmith and John G. Conklin, eds. International Political Economy: State Market relations in the changing Global Order Boulder, CO; Lynne Rienner, 1996.
2. Michael E. Porter. Executive Summary: Current Competitiveness and Growth Competitiveness // The Global Competitiveness Report 2000 / Michael E. Porter, Jeffrey D. Sachs, Andrew M. Warner. — Oxford: Oxford University Press. 2000.
3. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації: монографія / Антонюк Л.Л. — К.: КНЕУ, 2004. — 275 с.
4. Скороход І. С. Напрями підвищення конкурентоспроможності України на світових ринках / І.С. Скороход // Наукові праці НДФІ. — 2012. — № 2. — С. 38—42.
5. The Global Competitiveness Reports [Electronic resources]. — Access mode: <http://www.weforum.org/reports/>
6. European competitiveness report 2003 SEC. Commission staff working document. Luxembourg, 2003.
7. Heritage Foundation. [Electronic resource] / Official Site. — Access mode: <http://www.heritage.org/index/ranking>
8. Transparency International. [Electronic resource] / Official Site. — Access mode: <http://www.transparency.org/research/cpi/overview>
9. The World Bank Doing Business Ranking. [Electronic resource] / Access mode: <http://www.doingbusiness.org/>
10. Human Development Reports. [Electronic resource] / Access mode: <http://hdr.undp.org/en/reports/>

Стаття надійшла до редакції 20.05.2013 р.